

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ
ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1913

Τῆ 12^η Ἰανουαρίου 1914, ὥρα 10 1/2 π. μ. ἐγένετο ἐν τῷ καταστήματι τῆς Ἑταιρείας ἡ ἔτησίᾳ γενικὴ συνέλευσις τῶν Ἑταίρων παρουσίᾳ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, Προέδρου τῆς Ἑταιρείας, ὃν εἰσελθόντα εἰς τὴν αἴθουσαν τὸ πρῶτον μετὰ τὰς ἐνδόξους ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἑπειρον νίκας ἀνευφήμησεν ἡ συνέλευσις.

Παρελθὼν ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Συμβουλίου κ. Γ. Μιστριώτης προσηγόρευσε τὴν Α. Μεγαλειότητα διὰ τῆς ἑξῆς γραπτῆς προσφωνήσεως·

Μεγαλειότατε,

Ἐν ἡμέραις, καθ' ἃς ὁ Ἄρης σείει τὸ φοβερὸν αὐτοῦ κράνος καὶ κρούει τὴν ἀσπίδα, αἱ Μοῦσαι καὶ ὁ Μουσαγέτης Ἀπόλλων δὲν ἄδουσιν, οὐδὲ τὰ ῥόδα τοῦ πολιτισμοῦ θάλλουσιν ἐν τοῖς κήποις τῆς Εἰρήνης.

Διὰ τοῦτο ἡ ὄλη τοῦ ἔθνους προσοχὴ ἐστρέφετο πρὸς τοὺς εὐκλεεῖς ἀγῶνας, ἐν οἷς ὁ Πρόεδρος τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας ἠγωνίζετο ἐν τοῖς προμάχοις.

Τῶν εὐκλεῶν ἀγῶνων παρασκευαστῆς ἐγένετο ὁ πολύκλαυστος Βασιλεὺς Γεώργιος, ὁ ἐπὶ ἡμισυν αἰῶνα μετὰ συνέσεως ἀστασιάστως βασιλεύσας. Κατ' ἐξοχὴν αἱ μέλλουσαι γενεαὶ θέλουσιν ἐπαινεῖ τὴν σύνεσιν τοῦ ἡμετέρου Βασιλέως Γεωργίου, μεγάλην ἐπιμέλειαν καταβαλόντος περὶ τῆς στρατιωτικῆς τοῦ τότε Διαδόχου μορφώσεως.

Ἐν τῇ συνέσει αὐτοῦ κατεῖδεν, ὅτι λαὸς ἔχων ἐθνικὰ δίκαια νὰ διεκδικήσῃ δεῖται Βασιλέως πολεμικοῦ.

Διὰ τοῦτο ἔχαιρεν, ὡσάκις ἤκουεν, ὅτι ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖται ἡ στρατιωτικὴ τοῦ Διαδόχου μόρφωσις. Ἄλλ' ὁ Βασιλεὺς ἐγίνωσκεν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐπὶ τῆς βασιλείας Αὐτοῦ δὲν ἦτο ὥριμος πρὸς διεξαγωγὴν μεγάλου πολέμου. Παρεσκευάζε λοιπὸν τὸ Ἔθνος στρατιωτικῶς καὶ οἰκονομικῶς. Ἦτο δ' ἐπιτήδειος πρὸς παρασκευαστικὰς ἐργασίας, διότι εἶχε τὴν μὲν ἀντίληψιν ὀξεῖαν, τὴν δὲ διάνοιαν εὐστροφον καὶ ἀκτινοβόλον.

Διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς βασιλείας Γεωργίου τοῦ Α' ἤχημαζεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία. Τότε σχεδὸν σύμπασα ἡ Ἑλλὰς ἐκοσμήθη διὰ Μουσειῶν, ἅπερ ἐπληρώθησαν βαρυτίμων κειμηλίων τῆς Τέχνης. Ἐπὶ τοῦ ἀειμνήστου Γεωργίου συνέστη Ἀρχαιολογικὸν Συνέδριον, δι' οὗ ἡ τοῦ Περικλέους πόλις ἐγένετο κέντρον ἀρχαιολογικῶν μελετῶν.

Πρὸς τέλεσιν δὲ μεγάλων ἐθνικῶν ἔργων συνεβάλλετο οὐχὶ σμικρὸν καὶ ἡ τοῦ ἤθους εὐγένεια, τὸ διαλλακτικὸν τῶν τρόπων καὶ τὸ αἰωνίως εὐθυμον καὶ φαιδρὸν τοῦ προσώπου. Ναί, ἐμειδία, ὡς ὁ οὐρανὸς τῆς πατρίδος τοῦ Φειδίου καὶ ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους μειδιᾶ. Τὸ Βασιλικὸν πρόσωπον εἶχε τὰς ἀρετὰς ταύτας, διότι ἀνετράφη ἐν τῇ πατρίδι τῶν ἀκτινοβόλων ἀστέρων, τῶν μυροβόλων ἀνθέων καὶ τῶν ἀνθρώπων, ὧν ἡ γλῶσσα εἶναι μεστὴ ὑμητιῶν μέλιτος καὶ ἔχει τὴν ἀρμονίαν τῶν εὐστόμων ἀηδόνων.

Ὁ ἡμέτερος Βασιλεὺς Γεώργιος ἔχων συνείδησιν τοῦ διαλλακτικοῦ αὐτοῦ ἤθους μετέβη εἰς πόλιν πολυάνθρωπον, τὴν Θεσσαλονίκην, ἐν ἣ ἡδύνατο νὰ ὀημιουργηθῶσι μίση μέλλοντα νὰ διασπάσωσι τὸ ἡμέτερον ἔθνος.

Τοὺς πάντας διήλλαξε καὶ ἐνίκησεν ἐν τῷ ἀγῶνι

τῷ ἀλλὰ τοῦτο κατιδόντες οἱ πολέμιοι τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς διὰ παλαμναίου κακούργου διέρρηξαν τὴν εὐγενῆ καρδίαν τὴν ἀγαπήσασαν τὴν Ἑλλάδα. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν νικῶν καὶ τῶν τροπαίων ἔπεσεν ὁ ἡμέτερος Βασιλεὺς ὡς ἥρωας ἐν πολέμῳ. Ἐπὶ τῷ θανάτῳ ἐθρήνησαν οἱ ἀπανταχοῦ Ἕλληνες, κατ' ἐξοχὴν δὲ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία, ἧς ἐγένετο προστάτης.

Παρήγορον ὅμως ἦτο, ὅτι ἀνηγορεύθη Βασιλεὺς ὁ Πρόεδρος τῆς ἡμετέρας Ἐταιρείας Κωνσταντῖνος, ὁ διαπρέψας ἐν δυοῖς μεγάλοις πολέμοις, Ὁὐ ἡ στρατιωτικὴ μεγαλοφυΐα ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν ἀλλοδαπῶν κριτικῶν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε παρεβλήθη πρὸς δύο μεγάλους στρατηγούς. Ἴσως καὶ ἄλλοι μεγάλοι στρατηγοὶ δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὸν ἡμέτερον, ἀλλὰ μόνον τῷ ἡμέτερῳ Βασιλεῖ ἀνήκει ἡ τιμὴ, ὅτι διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως ἐπληρώσατο τὴν εὐφροσύνην εἰς τὴν ἐκπολιτικὴν αὐτῆς δρᾶσιν.

Δύο μεγάλοι καὶ εὐκλεεῖς πολέμους ἐτέλεσεν ἡ στρατηγικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ ἡμετέρου Βασιλέως καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς τῆς Ἑλληνίδος νεολαίας, τῆς ἐξοπλισθείσης ἐκ τοῦ μεγάλου ὀπλοποιείου τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν ἄλλων παιδευτηρίων.

Ἄλλ' ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἀγῶσιν ἔπεσον πολλαὶ ἡρώων μυριάδες, αἵτινες ἔσονται οἱ φοβεροὶ τῆς μεγάλης Ἑλλάδος φρουροί. Διότι δάφναι καταρδευθεῖσαι ὑπὸ ἀγνοῦ αἵματος εἶναι ἀειθαλεῖς καὶ τὰ τῶν Γιγάντων ὅστ' ἂ γενήσονται συνοριακοὶ πάλοι, οὐς οὐδεὶς ὀρογλύφος τολμήσει, ἵνα ὑπερβῇ. Διότι αἱ ψυχαὶ τῶν πεσόντων ἡρώων συμμαχήσουσι μετὰ τῶν περιοίκων τῆς Δωδώνης, τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ῥοδόπης.

Οἱ πολεμισταὶ οὗτοι, ὧν ἠγήσατο ὁ ἀφροστεφῆς Βασιλεὺς, εἶνε κοσμοϊστορικοί, οὐς ἡ ἡμετέρα Ἐταιρεία

ἀπεφάσισεν, ἵνα δικαιωνίσῃ. Ἐπὶ τούτῳ ἐξελέξατο ἐπιτροπείαν συνισταμένην ἐξ ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν τῆς πρωτευούσης. Ἡ ἐπιτροπεία αὕτη συνέλεξε μέχρι τοῦδε πολλὰς μυριάδας δραχμῶν. Ἐντεῦθεν τὸ θάρρος ἀντλοῦντες πεποιθήσαμεν, ὅτι τὸ μνημεῖον γενήσεται μεγαλοπρεπέστατον.

Προοιμιαζόμενοι εἶπομεν, ὅτι ἐν καιρῷ πολέμου ἀρχαιολογικαὶ ἐργασίαι δὲν δύνανται εὐκόλως νὰ τελεσθῶσι καὶ ὅμως ἡ ἡμετέρα Ἐταιρεία, καίπερ στερηθεῖσα τῶν πόρων αὐτῆς, ὅμως ἐποίησεν οὐχὶ ὀλίγας ἀνασκαφάς. Οὕτως ἤχθησαν εἰς πέρας αἱ τοῦ Ἀμφιαρείου ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς ἀρχαιολόγου κ. Βασιλείου Λεονάρδου καὶ ἠρξάμεθα ἀνασκάπτοντες τὴν Νικόπολιν, ἐν ἣ ἔδιδασκεν ὁ στωϊκὸς φιλόσοφος Ἐπίκτητος. Ἡ πόλις αὕτη διετηρήθη σχεδὸν ἀκεραία καὶ ὁ ἀρχαιολόγος καὶ σύμβουλος τῆς ἡμετέρας Ἐταιρείας κ. Ἀλέξανδρος Φιλαδέλφειος ἐποίησε σπουδαίας ἀνακαλύψεις. Καὶ ἐν ἄλλαις ἀπελευθερωθείσαις χώραις ἐποιήσαμεν ἢ μέλλομεν νὰ ποιήσωμεν ἀνασκαφάς, ὡς ἐν Μιτυλήνῃ καὶ Χίῳ.

Μετ' ὀλίγον γενήσονται ἀνασκαφαὶ ἐν τῷ Ὠδεῖῳ τοῦ Περικλέους, οὗ ἡ κατασκευὴ ἐγένετο κατ' ἐπιστασίαν τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ καὶ τὰς ὑποδείξεις τῆς Ἰάδος Ἀσπασίας, ὡς ἐδείξαμεν ἐν τῇ «Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι». Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἠρξάμεθα τῆς ἐκδόσεως τοῦ πρώτου τόμου τῶν Παγασαίων εἰκόνων τῶν ἀνακαλυφθεισῶν ὑπὸ τοῦ ἐφόρου ἀρχαιοτήτων κ. Ἀποστόλου Ἀρβανιτοπούλου. Ἐν ταῖς εἰκόσι ταύταις πάντες θαυμάζουσι τὴν ζωρότητα τῶν χρωμάτων τῶν ἐκτεθέντων εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀτμοσφαιρας ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας. Περὶ ἄλλων ἐργασιῶν τῆς ἡμετέρας Ἐταιρείας θέλει πραγματευθῆ ὁ γραμματεὺς τῆς Ἐταιρείας.

Ἐχομεν δὲ δι' ἐλπίδος, ὅτι ἡ Ἐταιρεία ἢ τιμήσασα

τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐπὶ ἓνα σχεδὸν αἰῶνα καὶ ἔχουσα Πρόεδρον καὶ προστάτην τὸν νικηφόρον Βασιλέα θέλει ποιήσει ἐν τῷ μέλλοντι γενναῖα ἔργα. Ἐγγυᾶται τοῦτο ἡμῖν τὸ φιλόμουσον τοῦ Βασιλέως ἡμῶν Κωνσταντίνου καὶ τὸ πρόθυμον τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ὅπως ἀναδείξῃ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἡμετέρας Φυλῆς, ὅπερ ἐν τοῖς ἀρχαίοις μνημείοις ἐγκρύπτεται. Μετὰ τὰ εἰρημμένα δίδομεν τὸν λόγον τῷ γραμμικεῖ τῆς ἡμετέρας Ἐταιρείας.

Εἶτα παρελθὼν ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐταιρείας κ. Π. Καββαδίας ἀνέγνω τὴν λογοδοσίαν τοῦ Συμβουλίου ἔχουσαν οὕτω:

Τὸ Συμβούλιον, ἀρχόμενον τῆς περὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ λήξαντος ἔτους λογοδοσίας του, λόγον ποιεῖται ἐν πρώτοις περὶ τῶν ἐταίρων. Μετὰ λύπης ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἀπεβίωσαν οἱ τακτικοὶ ἐταῖροι Ἀλέξανδρος Βάσος, Γρηγ. Γρηγοράκης, Γ. Κεφάλας, Ι. Μαργιώρος, Παῦλος Σκουζές καὶ Ν. Σπηλιόπουλος. Καὶ ἐπιτίμιοι ἐταῖροι ὑπέκυψαν εἰς τὸ μοιραῖον τέλος, οἱ Ἰωσήφ Haimpel Διευθυντῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου τῆς Οὐγγαρίας, Α. Παπαδόπουλος Κεραμεύς, καθηγητῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Πετροπόλεως καὶ διευθυτῆς ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ Βιβλιοθήκῃ, καὶ Ἄγγελος de Gubernatis, καθηγητῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ῥώμης. Ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν τακτικῶν ἐταίρων ἀνῆλθε κατὰ τὸ λήξαν ἔτος εἰς 179.

Τὰ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς Ἐταιρείας ἐκτίθενται ἐν τοῖς ὑπ' ὄψει ὑμῶν ἐντύποις λογιστικοῖς Πίναξιν, ἐν οἷς ἀναγράφονται ἀναλελυμένως τὰ τε ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τῆς Ἐταιρείας. Ἀνῆλθον δὲ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος τὰ μὲν ἔσοδα εἰς δρ. 67,516 τὰ δὲ ἔξοδα εἰς δρ. 61,809, ὥστε πρόέκυψε πλεόνασμα δρ. 5,707.

Περὶ τῶν ἐπιστημονικῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας ἀναφέρομεν, ὅτι ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς ἐξηκολούθησεν ἐκδιδομένη ταχικῶς ὑπὸ τὴν φιλότιμον ἐπιμέλειαν τοῦ συμβούλου τῆς Ἑταιρείας καὶ διευθυντοῦ τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου κ. Βασιλείου Λεονάρδου. Ἐξεδόθησαν δ' ἐν καιρῷ καὶ τὰ Πρακτικά τοῦ ἔτους 1912. Τοῦ ἀπὸ ἐτῶν δὲ παρασκευαζομένου ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας μεγάλου συγγράμματος περὶ τῶν ἐγχρώμων Στηλῶν τῶν Παγασῶν ὑπὸ τοῦ ἐνεργήσαντος τὰς ἀνασκαφὰς κ. Ἀρβανιτοπούλου ἤρξατο ἤδη ἡ ἐκτύπωσις. Πολυδάπανον δ' εἶνε τὸ ἔργον τοῦτο, ἀλλ' εἶνε ἔργον σημαντικὸν συνοδευόμενον ὑπὸ ἐγχρώμων πινάκων, ὧν ἡ παρασκευὴ εἶνε λίαν δαπανηρά. Σχετικῶς πρὸς τοῦτο τὸ συμβούλιον ἀνακοινοῖ τὸ ἐξῆς:

«Διὰ τοῦ συγγράμματος τούτου πρόκειται ὄχι μόνον νὰ γείνωσι γνωστὰ εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον τὰ σπουδαῖα ἐκεῖνα καὶ πρωτοφανῆ εὐρήματα τῶν Παγασῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ δημοσιευθῶσιν εἰκόνες μέλλουσαι νὰ διατηρήσωσι διὰ παντὸς τοῦ χρόνου τὴν ζωρότητα τῶν χρωμάτων τῶν ἐπὶ τοῦ μαρμάρου παραστάσεων, διότι γνωστὸν εἶνε ὅτι ἡ ζωρότης τῶν ἐπὶ τοῦ μαρμάρου χρωμάτων δὲν εἶνε δυνατόν, παρερχομένου τοῦ χρόνου, νὰ μείνη ἀμείωτος. Προκειμένου ἄρα νὰ ἐκδώσῃ ἡ Ἑταιρεία σύγγραμμα, ὅπερ θὰ ἔχῃ ἐν τῷ μέλλοντι μνημειακὸν χαρακτήρα, ἐπιβάλλεται αὐτῇ μηδεμιᾶς νὰ φεισθῇ δαπάνης. Εὐνόητον δ' ἄλλως, ὅτι ἐκ τοῦ συγγράμματος τούτου θέλει ἔχει μεγάλα ἔσοδα. Σημειωτέον δ' ὅτι αἱ πρὸς ἀπεικόνισιν τῶν πλακῶν τούτων δαπάναι ἐδύναντο νὰ εἶνε πολὺ μείζους, εἰ ἐξηκολουθοῦμεν λαμβάνοντες αὐτὰς διὰ ζωγράφων. Πρὸς ἀποφυγὴν ὅμως τῶν δαπανῶν τούτων ἀπεφασίσαμεν νὰ λάβωμεν χρωμοτυπικὰς φωτογραφίας καὶ πρὸς τοῦτο παρηγγείλαμεν τὰς ἀναγκαίας πλάκας. Ἄλλ' οὐδεὶς ἐν Ἀθήναις ἐγίνωσκε τὴν

χρήσιν τῆς νέας ταύτης ἀνακαλύψεως. Ἐν Ἀθήναις ὑπάρχουσι πολλοὶ φωτογράφοι. Ἀλλ' οὗτοι δὲν δύνανται νὰ ἀποδώσωσι τὰ χρώματα. Ἐν ᾧ λοιπὸν εὐρισκόμεθα ἐν μεγάλῃ ἀμηχανίᾳ, ὁ Ὑπασπιστῆς τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως κ. Ἰωάννης Φραγκοῦδης, φιλόπατρις ὢν, ἐδήλωσεν ἡμῖν, ὅτι ἀφιλοκερδῶς προσφέρει τὴν ἑαυτοῦ ὑπηρεσίαν, διότι ἀπὸ μακροῦ χρόνου ὡς ἐρασιτέχνης ἀσχολεῖται περὶ τὴν χρωμοτυπικὴν φωτογραφίαν. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας του ταύτης ἦσαν ἐπιτυχέστατα καὶ οὕτως αἱ ἡμέτεραι δαπάναι μεγάλως ἐμειώθησαν».

Τρέπομεν νῦν τὸν λόγον εἰς τὸ κύριον ἔργον τῆς Ἐταιρείας, εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ λήξαντος ἔτους.

Ἐν ταῖς σήμερον ἡμέραις Ἐθνικῆς δόξης, καθ' ἃς μεγάλαι Ἑλληνικαὶ χῶραι ἠλευθερώθησαν ὑπὸ τοῦ στρατηλάτου Βασιλέως ἡμῶν, ἡγουμένου τοῦ ἀνδρείου στρατοῦ του, δὲν παρέλειψε τὸ Συμβούλιον νὰ ἐκπληρώσῃ, κατὰ τὸ ἐνόν, ὃ εἶχεν ἀνασκαφικὸν καθήκον, ἰδιαζόντως δ' ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του εἰς τὰς προσφιλεῖς ἐκεῖνας χώρας, ἔνθα εὐρὸν πρόκειται τῇ Ἐταιρείᾳ στάδιον ἀρχαιολογικῶν ἐργασιῶν.

Τοῦ Γενικοῦ διοικητοῦ τῆς Ἠπείρου κ. Γ. Χρηστάκη Ζωγράφου παρασχόντος τῇ Ἐταιρείᾳ τὴν ἄδειαν νὰ ἐνεργήσῃ ἀνασκαφὰς ἐν **Νικοπόλει**, τῇ ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου, ὡς γνωστόν, κτισθείσῃ πόλει πρὸς ἀνάμνησιν τῆς παρὰ τὸ Ἄκτιον λαμπρᾶς αὐτοῦ μάχης κατὰ τοῦ Ἀντωνίου, τὸ Συμβούλιον ἀνέθηκε τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐργασιῶν εἰς τὸν σύμβουλον τῆς Ἐταιρείας καὶ καθηγητὴν κ. Ἀλέξανδρον Φιλαδελφέα.

Κατὰ τὴν πρὸς τὸ Συμβούλιον ἔκθεσιν τοῦ κ. Φιλαδελφῆως, ἣτις δημοσιεύεται ἐν τέλει τοῦ τεύχους τούτου τῶν Πρακτικῶν, «ἀνεκαλύφθη ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ ὁ **μέγας ναός**, ὃν ὁ Ὀκτάβιος, ὁ ἔκτοτε ἀναγορευθεὶς Αὐγούστος, ἀνήγει-

ρεν εἰς τοὺς θεοὺς, Ποσειδῶνα καὶ Ἄρην, εἰς μνήμην τῆς περιφανοῦς αὐτοῦ νίκης, ἀκριβῶς ἐν τῇ θέσει ὅπου κατὰ τὸν Στράβωνα εἶχε πρότερον ἰδρῦσει τὸ στρατηγεῖον του. Τοῦ ναοῦ τούτου σώζονται μόνον τὰ θεμέλια καὶ ταῦτα δεινῶς κατηρειπωμένα ὑπὸ τῶν πολλῶν βαρβάρων, ἰδίᾳ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα προρρίζως κατέστρεψαν τὴν Νικόπολιν. Εἶχε μῆκος 56 μ. καὶ πλάτος 25 καὶ ἦτο ῥυθμοῦ Κορινθιακοῦ. Εὐρέθησαν δὲ πλεῖστα ἀρχιτεκτονικὰ αὐτοῦ μέλη καὶ μάλιστα τμήματα τῆς ζωφόρου, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶνε ἀναγεγραμμένη κολοσσιαία τὸ μέγεθος τῶν γραμμάτων Λατινικὴ ἐπιγραφή ἀναφερομένη εἰς τὸν νικητὴν Αὐγουστον καὶ τὴν περιφανῆ αὐτοῦ Νίκην. Ἐγένετο δὲ ἀνασκαφὴ καὶ ἐν τῇ νεκροπόλει, ἔνθα ἀνεκαλύφθησαν τρεῖς μαρμάριναι λάρνακες φέρουσαι ἀνάγλυπτον διάκοσμον. Ἀνέσκαψε δὲ ὁ κ. Φιλαδελφεὺς καὶ ὑπὲρ τοὺς 150 πλινθοκτίστους τάφους, ἐν οἷς ὑπῆρχον πλεῖστα κτερίσματα. Ἐν αὐτοῖς ἐγένετο καὶ περιεργότατον εὕρημα, ἦτοι ὠδὸν ὄρνιθος φυσικόν, ἄρτιον διατηρηθὲν ἀπὸ τοσούτων αἰώνων. Αἱ ἀνασκαφαὶ μέλλουσι νὰ συνεχισθῶσι κατὰ τὸ ἀρξάμενον ἔτος». [Ἐδαπανήθησαν δρ. 4,137,15].

Ἐστρεψε δὲ τὴν προσοχὴν του τὸ Συμβούλιον καὶ εἰς Πέλλαν, τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους Φιλίππου τοῦ Β' καὶ πατρίδα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐνεργήσῃ ἀνασκαφὰς ἐν αὐτῇ διὰ τοῦ ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Γ. Οἰκονόμου. Καὶ ἐδόθη μὲν ἡ πρὸς τοῦτο ἄδεια τῇ Ἐταιρείᾳ, ἀνεβλήθη δὲ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀνασκαφῶν. Εἰς τὴν αἴτησιν τῆς Ἐταιρείας ἡ Γενικὴ Διοίκησις τῆς Μακεδονίας ἀπήντησεν διὰ τοῦ ἀπὸ 27 Ἰουνίου 1913 ἐγγράφου ὡς ἐξῆς: . «ἐγκρίνομεν κατ' ἀρχὴν τὴν ἐκτέλεσιν ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν ἐν Πέλλῃ διὰ τοῦ παρ' ἡμῖν ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Γ. Π. Οἰ-

κονόμου, θέλομεν ὅμως ὀρίσει βραδύτερον τὸν καιρὸν τῶν ἐργασιῶν τούτων μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς ὑφισταμένης ἐθνικῆς περιστάσεως».

Προέβη δὲ ἡ Ἑταιρεία καὶ εἰς ἐπιστημονικὴν ἐπιθεώρησιν καὶ ἔρευραν τῶν κατὰ τὴν Ἑπειρον καὶ Μακεδονίαν μνημείων τῶν χριστιανικῶν χρόνων διὰ τοῦ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου καθηγητοῦ κ. Κ. Ζησίου, ὅστις ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν τούτων ἀπὸ τῆς Μακεδονίας, ἔνθα μετέβη ἐσπευσμένως, ὅπως ἐπισκεφθῆ τὸ Μελένικον, ὅπερ ἐπρόκειτο νὰ περιέλθῃ εἰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων. Καὶ τοῦτο μὲν ἐγένετο πρὸ τῆς ἀφίξεώς του ἐκεῖσε, εὐτυχῶς ὅμως τὰ Βυζαντιὰ κειμήλια πάντα ἐσώθησαν κομισθέντα ἐπὶ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους πρὸ τῆς καταλήψεως. Μετὰ ταῦτα ἐπεσκέφθη ὁ κ. Ζησίου τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν λοιπὴν Μακεδονίαν, ἔνθα ἐμελέτησε τὰ μνημεῖα, ἔλαβεν ἀπεικονίσματα αὐτῶν καὶ ἀντέγραψε ὑπὲρ τὰς 120 ἐπιγραφάς.

Τούτων σπουδαιόταται εἶναι κατὰ τὴν πρὸς τὸ Συμβούλιον ἔκθεσιν τοῦ κ. Ζησίου αἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ «κυρίως α΄.) ἡ κατὰ τὴν στοᾶν τοῦ ναοῦ τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων, δι' ὧν δηλοῦται, ὅτι ἰδρυτῆς καὶ κτίστης ἐγένετο ὁ Πατριάρχης Νήφων β΄.) ἡ αὐτόθι ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ Καζανζηλὰρ Τζαμίου, δι' ἧς γνωρίζομεν, ὅτι ὁ Ναὸς ἰδρύθη οὐχὶ εἰς τιμὴν ἀνυπάρχτου τινος Ἁγίου Βαρδία, ὡς παρανοήσας ἔγραψεν ὁ Texier, ἀλλ' εἰς τὴν Θεοτόκον τὴν Περιβλεπτον ὑπὸ τοῦ Βασιλικοῦ πρωτοσπαθαρίου καὶ κατεπάνω Λαγουβαρδίας Χριστοφόρου (τοῦ Κατακαλῶν) ἐν ἔτει 1029 ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Β΄., γ΄.) τὸ ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου μακρὸν ἐπίγραμμα ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Λουκᾶ Σπαντούνη, ἐξ οὗ γινώσκομεν, ὅτι μέχρι τοῦ 1481 τοῦλάχιστον δὲν εἶχον μεταβάλει τὸν ναὸν τοῦτον ἐν Θεσσαλονίκῃ εἰς τζαμίον οἱ Τούρκοι. Σημαντικώτερα εἶναι τὰ ἐν

τῇ βάσει τοῦ τυμπάνου τοῦ κεντρικοῦ θόλου τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας. διὰ μουσειώσεως γεγραμμένα, ἐξ ὧν γίνεταί ἡμῖν γνωστόν, ὅτι ὁ ναὸς ἰδρύθη «ἐπὶ Παύλου τοῦ Ἁγιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου. . . . μηνὶ Νοεμβρίῳ. . . . ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου, (ἑξάκις χιλιοστῷ, ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως 492), τεσσαράκοντα πέντε ἔτη πρὸ τῶν ἐγκαινίων τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας».

Ἀντέγραψε δὲ ὁ κ. Ζησίου καὶ τινὰ «τῶν ἐν ταῖς μοναῖς Προδρόμου καὶ Κοσσιφηνεΐσης χειρογράφων ἀναφερομένων εἰς τὴν τῶν μέσων χρόνων καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ ἱστορίαν τοῦ ἡμετέρου γένους. Τούτων σημαντικώτατα εἶναι τάξεις μητροπολιτῶν ἔχουσαι ἰκανὰς διαφορὰς πρὸς τὰ μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντα, *χρονογράφοι* διαφέροντες ἰκανῶς πρὸς τὰ ὑπὸ Συγκέλλου καὶ Πατριάρχου Νικηφόρου ἀναφερόμενα, καὶ πρὸς τὰ ἀναγραφόμενα ὑπὸ τοῦ *Βραχέως χρονικοῦ*, διήγησις περὶ τοῦ χωρισμοῦ τῶν Ἐκκλησιῶν, ἄλλη περὶ τοῦ πῶς καὶ ὑπὸ τίνος ζωγράφου καὶ φιλοσόφου ἐγένοντο οἱ Βούλγαροι Χριστιανοί. Λόγου ἀξία ὡσαύτως εἶναι ἡ ἀναφερομένη εἰς τὴν ἴδρυσιν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἁγίας Σοφίας, διότι καίτοι ἔχομεν τὰς ὑπὸ τοῦ Compefis καὶ ὑπὸ τοῦ Preger δημοσιευθείσας ἐκθέσεις, εἶναι χρήσιμος, ἐπειδὴ πληρεστέρα μὲν πολλῶν εἶναι τῆς ὑπὸ τοῦ πρώτου δημοσιευθείσης, ἰκανὰς δ' ἔχει διαφορὰς πρὸς τὴν τοῦ δευτέρου διήγησιν «περὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας». Πλὴν δὲ τούτου διὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔργου «Ἱστορία καὶ σύγγραμμα κῦρ Συμεῶν Μαγίστρου καὶ Δογοθέτου περὶ τοῦ. . . . ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας» ἀποδείκνυται πλέον ἀσφαλῶς τίς ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου καὶ ὅτι κακῶς ὀνομάζεται μέχρι τοῦδε Ἀνώνυμος ἢ Ψευδοσυμεῶν. Ἐξ ἄλλου δὲ χειρογράφου διδασκόμεθα, ὅτι ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ πρώτοι Βασιλεῖς ὠκοδόμησαν οἶκον λαμπρὸν καὶ μέγιστον, βι-

βλιοθήκην, ὅπου συνήγαγον βιβλίων τριάκοντα τρεῖς χιλιάδας, εἶδος Μουσείου τῆς Ἀλεξανδρείας, τῶν σοφῶν ἐνδιαίτημα, ὃν οἶκον «παράδεισον σοφίας» ὠνόμαζον».

Ἄναφέρει δ' ἐν τῇ ἐκθέσει του λεπτομερῶς ὁ κ. Ζησιού καὶ ὅσα πρέπει νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἔργα πρὸς ὑποστήριξιν καὶ συντήρησιν τῶν μνημείων τῆς Θεσσαλονίκης καὶ λοιπῆς Μακεδονίας. Ἡ ἔρευνα δὲ καὶ μελέτη τῶν ἐν Ἡπειρῶ μνημείων γενήσεται ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὸ ἀρξάμενον ἔτος.

Ἀπεδέξατο δὲ τὸ Συμβούλιον καὶ αἴτησιν τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ὑπηρετοῦντος ἐφέδρου ἀξιωματικοῦ τοῦ στρατοῦ κ. Α. Ἀρβανιτοπούλου, ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων, καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐκτελέσῃ δι' αὐτοῦ ἀνασκαφὰς μεγάλου θολωτοῦ τάφου παρὰ τὴν Ἰσαρίτσαιναν, ἔναντι τοῦ Ὀλύμπου, καὶ ἀνασκαφὴν θαλαμοειδοῦς τάφου παρὰ τὴν Βουβάλαν Σαρανταπόρου, ἔνθα ἡ μαρμαρίνη θύρα τοῦ τάφου διακρίνεται νῦν, διαβρωθέντων τῶν χωμάτων τοῦ τύμβου ὑπὸ τοῦ χρόνου. Ἄλλ' ἡ Γενικὴ Διοίκησις τῆς Μακεδονίας δὲν ἔδωκε τὴν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀνασκαφῶν ἄδειαν. Τούτου δ' ἔνεκα δὲν ἐγένετο δυνατὸν οὐδὲ νὰ ἐκτελεσθῇ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀρβανιτοπούλου καὶ ἡ ἀποφασισθεῖσα ὡσαύτως ἀνασκαφικὴ ἔρευνα καὶ περισυλλογὴ τῶν ἐν Παλαιοκάστρῳ Συκιᾶς καὶ ἐν Δομινίκῳ Ἐλασσόνος ἀρχαιοτήτων.

Ἄλλην ἀνασκαφὴν ἐν ταῖς ἐλευθερωθείσαις χώραις ἐξέτελεσεν ἡ Ἐταιρεία, ἀδείᾳ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἐντὸς τοῦ φρουρίου τῆς *Μυτιλήνης* διὰ τοῦ ἐφόρου ἀρχαιοτήτων κ. Ν. Κυπαρίσση ὅστις ἐν ἐκθέσει του πρὸς τὸ Συμβούλιον δημοσιευομένη ἐν τοῖς Πρακτικοῖς ἀναφέρει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς: ὡς εἶναι γνωστὸν ἐκ χωρίων ἀρχαίων συγγραφέων, τὸ μέρος, ἐφ' οὗ σήμερον ἰδρύεται τὸ φρούριον τῆς *Μυτιλήνης* ἦτο

νησίον, ἐνουμένων δι' Εὐρίπου τῶν δύο λιμένων τοῦ νῦν λιμένος καὶ τοῦ πρὸς βορρᾶν. Ὁ λόφος δ' οὗτος ἐν ᾧ ἐγένετο ἡ ἀνασκαφή, πιθανώτατα δὲν ἦτο νησίον, ἀλλὰ βραδύτερον ἐγένετο διὰ τῆς κατασκευῆς τεχνητῆς διώρυγος, ἥτις πάλιν εἰς νεωτέρους χρόνους κατεχώσθη. Ἐν τῷ αὐτῷ περιπτώσει ὁ πρῶτος συνοικισμὸς τῆς πόλεως Μυτιλήνης θὰ ἦτο ἐν τῷ ὄχυρῳ τούτῳ λόφῳ, βραδύτερον δὲ ἡ πόλις θὰ ἀνεπτύχθη εἰς τὸ ἀπέναντι τοῦ λόφου μέρος, ὅπου εἶνε τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου θεάτρου. Εὐρήματα ἐγένοντο ἐν τῇ ἀνασκαφῇ ἄλλα τε καὶ μαρμαρίνον ἀγαλματίον Ἐκάτης, κεφαλαί τινες πηλίνων ἀγαλματίων καὶ ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον τῶν πρὸ Χριστοῦ χρόνων φέρον παρὰστασιν ἰππέως μετὰ δένδρου. [Ἐδαπανήθησαν δρ. 805, 60.

Τῶν παλαιῶν δὲ ἀνασκαφῶν τῆς Ἐταιρείας ἐπανελήφθησαν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος αἱ ἐν τῷ παρὰ τὸν Ὠρωπὸν ἱερῷ τοῦ Ἀμφιαράου διὰ τοῦ ἔκπαλαι διευθύνοντος τὰς ἐργασίας ταύτας συμβούλου τῆς Ἐταιρείας καὶ διευθυντοῦ τοῦ Ἐπιγραφικοῦ μουσείου Β. Λεονάρδου. Ἀνασκαπτοντος τῷ 1884 τοῦ Φιντικλέους καὶ τοῦ Λεονάρδου, ἀνεκαλύφθη τὸ ἱερὸν τοῦτο ἐν θέσει Μαυροδήλεσι πλησίον τῆς πηγῆς, ἥτις καὶ ὑπὸ Παυσανίου μνημονευομένη ῥέει ἔτι καὶ σήμερον αὐτόθι ἔχουσα ὕδωρ, ὅπερ κατὰ χημικὴν ἀνάλυσιν εἶνε ἐκ τῶν καθαρωτάτων πηγαίων ὑδάτων, ἀσθενῶς ἀλκαλικόν. Ἀπεκαλύφθη δὲ τότε ὁ ναὸς καὶ ὁ βωμὸς καὶ μέρος τῆς στοᾶς, ἥτις ἰδρῦθη εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ πρότερον «κοιμητηρίου», ἔνθα ἐνεκάθειδον οἱ εἰς τὸ ἱερὸν προσερχόμενοι καὶ θεραπείας δεόμενοι. Τότε ἐγένοντο καὶ πάμπολλα ἐπιγραφικὰ εὐρήματα καὶ δὴ ὁ ἱερὸς νόμος, δι' οὗ καθωρίζοντο τὰ τῶν θυσιῶν καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ ἱερέως, τοῦ νεωκόρου καὶ τῶν προσκυνητῶν, τότε δ' εὐρέθη καὶ τὸ ἐπὶ Σύλλα δόγμα τῆς Ῥωμαϊκῆς συγκλήτου τὸ

καταδικάσαν τοὺς μισθωτὰς τῶν δημοσίων προσόδων (δημοσιώνας), οἷτινες, ἵνα εἰσπράττωσι φόρον ἐκ τῶν εἰς τὸ ἱερόν ἀνηκουσῶν χωρῶν, ἠμφεσβήτουν τὴν θεότητα τοῦ Ἀμφιαράου. Τῷ 1886 ἀνασκάπτων μόνος ὁ Λεονάρδος ἀνεκάλυψε τὸ θέατρον, περίφημον οἰκοδόμημα διὰ τὴν καλλίστην διατήρησιν τῆς σκηνῆς, μάλιστα διὰ τὰς ἐπὶ τῶν ἐπιστυλίων τῆς σκηνῆς καὶ τοῦ προσκηνίου ἀναγεγραμμένας ἐπιγραφάς, καθ' ἃς ὁ δεῖνα ἱερεὺς γενόμενος ἀνέθηκε τὴν σκηνὴν καὶ τὰ θυρώματα Ἀμφιαράω καὶ ὁ δεῖνα ἀγωνοθετήσας ἀνέθηκε τὸ προσκηνίον καὶ τοὺς πίνακας Ἀμφιαράω. Γνωστὸν δ' εἶνε ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται ἄπλετον ἐπέχεαν φῶς ἐπὶ τοῦ σκοτεινοῦ ζητήματος τῆς ἐξακριβώσεως τῶν συστατικῶν μερῶν τῆς σκηνῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου. Καὶ ἡ μὲν σκηνὴ σφύζεται εἰς ὕψος 2 1/2 μέτρων, τοῦ δὲ προσκηνίου σφύζονται πάντες οἱ αὐτὸ ἀποτελοῦντες ἡμικίονες, 8 τὸν ἀριθμὸν, καὶ αἱ δύο παραστάδες καὶ πλεῖστα μέρη τοῦ θριγκοῦ. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἡμικιονοστοιχίας ταύτης ὑπῆρχε θύρα ἄγουσα ἐκ τῆς σκηνῆς εἰς τὴν ὀρχήστραν, ἐκατέρωθεν δὲ τῆς θύρας ὑπῆρχον οἱ κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν πίνακες, ἐκ σανίδων, κινητοὶ καὶ ἀλλασσόμενοι, φέροντες εἰκόνας ἀναλόγους πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἐκάστοτε διδασκομένου δράματος. Τῷ 1887 ἀνασκάπτων ὁ Λεονάρδος ἀπεκάλυψε ὀλόκληρον τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν στοάν, δωρικοῦ καὶ ἰωνικοῦ ῥυθμοῦ οὔσαν καὶ ἔχουσαν μῆκος 110 μέτρων, διηρημένην δὲ εἰς τρεῖς χώρους, ὧν οἱ δύο ἄκροι ἦσαν ὠρισμένοι πρὸς διανυκτέρευσιν τῶν ἀσθενῶν, πρὸς δὲ τοῖς τοίχοις ὑπῆρχε σειρὰ μαρμαρίνων θρανίων, ἐφ' ἧς ἦν ἀναγεγραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ ἀναθέτου. Αἱ ἀνασκαφαὶ ἐπανελήφθησαν ἀπὸ τοῦ 1890 καὶ ἐξῆς, ἀφ' οὗ ἡγοράζοντο ἐκάστοτε ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας τὰ ἀνασκαπτέα κτήματα. Ἀπεκαλύφθησαν θέσμαι μετὰ πυριατηρίων καὶ ὑποκαύστων, τετράγωνον οἰκοδόμημα 16 μέτρων

Ἑλληνικῶν χρόνων. Ἀπεκαλύφθησαν δὲ καὶ πλησίον τῆς ἱερᾶς κρήνης λουτρῶνες μετὰ δεξαμενῆς καὶ πυέλων καὶ εὐρέθη ἐπιγραφή περιέχουσα συγγραφὰς κατασκευῆς ὑδραγωγείου ἐπισκεποῦς («ὄχετοῦ κρυπτοῦ») ἀπὸ τῆς γεφύρας καὶ τοῦ ἀνδρείου λουτρῶνος μέχρι τοῦ γυναικείου λουτρῶνος. Γνωστὸν δὲ ὅτι περίφημα ἦσαν τὸ πάλαι τὰ «Ἀμφιάρεια λειτρά». Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς τῆς «χαράδρας» ὄχθης, εἰς ἣν ἦγον δύο ὁδοί, ἡ μὲν ἐκ τοῦ ἱεροῦ λιμένος, ἡ δὲ ἐκ τῆς πόλεως Ὁρωποῦ. Ἐπὶ δὲ τῆς δεξιᾶς ὄχθης ἀπεκαλύφθη κατὰ μικρὸν ὁλόκληρος συνοικία μετὰ τῶν οικείων ὁδῶν, δεξαμενῶν καὶ φρεάτων, ὄχετῶν καὶ σήραγγος. Ἐνταῦθα δ' ἦσαν καὶ τὰ καταλύματα τῶν εἰς τὴν πεντετηρίδα προσερχομένων ἀνθρώπων καὶ τὰ καπηλεῖα. Εἰς τὴν ὄχθην ταύτην ἔφερον ἢ ἐξ ἀνατολῶν ἱερὰ ὁδός, ἣτις ἦγε διὰ φάραγγος πρὸς τὴν γέφυραν τοῦ χειμάρρου καὶ διὰ ταύτης πρὸς τὸν ναὸν καὶ τὸν βωμόν, εἰς ταύτην δὲ τὴν ἔρευναν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀπέβλεπε κυρίως ἢ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος σκαφικὴ ἐργασία ὡς συνέχεια τῶν προηγουμένων ἰνασκαφῶν, διακοπεισῶν ἐπὶ διετίαν ἕνεκα ἄλλης ὑπηρεσίας τοῦ κ. Λεονάρδου.

Κατὰ τὴν πρὸς τὸ Συμβούλιον ἔκθεσιν τοῦ κ. Λεονάρδου ἀπεκαλύφθησαν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος πολλὰ κτίσματα καὶ ἄλλαι ὁδοὶ δευτερεύουσαι, αἵτινες μετὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ διαίρουσι τὴν συνοικίαν εἰς ὀκτὼ τοῦλάχιστον συμπλέγματα οἰκοδομημάτων συγκείμενα ἐξ 80 δωματίων. Ἐνεκα δὲ τοῦ ἐπικλινοῦς τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν διὰ τῶν φάραγγων καταρρέοντων ὑδάτων, ἐδέησε νὰ κατασκευασθῶσι τὸ πάλαι ἐγκαρσίως ἰσχυρότατοι τοῖχοι ἐκ πωρίνων ὀγκολίθων, οἵτινες ἐνιαχοῦ σφύζονται νῦν εἰς μέγα ὕψος. Ἐν τινι δὲ τῶν πρὸς Β. τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ συμπλεγμάτων ἀπεκαλύφθη μέγα οἰκοδόμημα μήκους 18 μέτρων καὶ πλάτους 14 μ.,

στοὰ ἔχουσα ἔμπροσθεν ἑκάστου τῶν τριῶν τοίχων κιο-
νοστοιχίαν δωρικοῦ ρυθμοῦ· καὶ ἐπὶ μὲν ἑκατέρας τῶν
μακρῶν πλευρῶν ἴσταντο ὅ κίονες, ἔμπροσθεν δὲ τῆς
ἐτέρας τῶν στενῶν πλευρῶν 4, τὸ ὄλον 12 κίονες.
Ἐστράπη δὲ ἡ ἀνασκαφὴ τελευταῖον εἰς τὴν ἐξερεύνη-
σιν τῆς κατευθύνσεως τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, ἣτις ἀπεκαλύ-
φθη ἤδη εἰς μῆκος 40 μέτρων. Προϊούσης δὲ τῆς ἐργα-
σίας ἐν μελλούσῃ ἐρεύνηθᾶ ἀναζητηθῶσι τὰ ἴχνη τῆς
γεφύρας, εἰς ἣν ἡ ἱερὰ ὁδὸς ἦγε, ἵνα οὕτω συμπληρωθῇ
ἡ ὅλη τοπογραφικὴ εἰκὼν τοῦ ἱεροῦ. Τῶν γενομένων
δ' εὐρημάτων ἀξιολογώτερα εἶνε κορμὸς ἀγαλματίου τοῦ
Ἀμφιαράου φέροντος ἱμάτιον συνεπτυγμένον ἐν τῇ μα-
σχάλῃ, ὑφ' ἣν εἰκάζεται καὶ ἡ ῥάβδος μετὰ τοῦ ὄφρεως
κατὰ τὸν τύπον τοῦ Ἀσκληπιοῦ, καὶ ἐπιγραφή, ἐν ἣ ἀνα-
γράφονται «τύπια» ἧτοι ἀνάγλυφα ἀναθήματα ἀνδρῶν
καὶ γυναικῶν, εὐχαριστήρια διὰ τὴν ἴασιν ὀφθαλμῶν καὶ
ὠτῶν. Εὐρέθησαν δὲ καὶ νομίσματα ἰκανὰ τὸν ἀριθμὸν,
ἐν οἷς τῶν Ἀθηναίων μετὰ τῆς ἑριδὸς Ἀθηναῶν καὶ Ποσει-
δῶνος, τῶν Κορινθίων κλπ., καὶ παρεδόθησαν εἰς τὸ Νο-
μισματικὸν μουσεῖον. [Ἐδαπανήθησαν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ
ταύτῃ δρ. 2,794 συμπεριλαμβανομένων καὶ δρ. 800 πρὸς
ἀγορὰν ἀνασκαπτέου κτήματος.]

Ἐπαναλαμβανομένων δὲ τῶν ἐν τῷ Ἀμφιαρείῳ
ἀνασκαφῶν πρὸς ἀποκάλυψιν τῶν ὑπολοίπων μνημείων
τῆς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης συνοικίας, ἀναγκαῖον εἶναι
ὅπως συγκολληθέντα καὶ συμπληρωθέντα ἐπανιδρυθῶ-
σι τὰ ἀνευρεθέντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη τοῦ θεάτρου, ἵνα οὕ-
τως ἀποτελεσθῇ μνημεῖον σπουδαιότατον μὲν τοῖς περὶ τὰ
σκηνικὰ τοῦ θεάτρου ἀσχολουμένοις, κάλλιστον δὲ καὶ τοῖς
φιλαρχαίοις θέαμα, οὗ ἡ συντέλεσις πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀπο-
καλυφθεῖσι μνημείοις μεγάλην μέλλει νὰ περιποιήσῃ τι-
μὴν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐταιρείᾳ.

Ἐπανελήφθησαν δὲ καὶ αἱ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ γραμματέως τῆς Ἐταιρείας ἀπὸ ἐτῶν ἐνεργούμεναι ἀνασκαφαὶ ἐν *Κεφαλληνίᾳ* δαπάναις τοῦ ἐπιτιμίου ἐταίρου κ. Α. Ε. Η. Goekoop. Ἐν ἔτει 1908 εἶχον ἀποκαλυφθῆ τὰ περιήρημα παρὰ τὰ Μαζαρακάτα τῆς Λειβαθοῦς 16 Μυκηναϊκὰ σπήλαια, ἅτινα περιεῖχον 83 τάφους λελαξευμένους ἐν τῷ ἐδάφει αὐτῶ τῶν σπηλαίων. Διὰ τούτων δὲ εἶχε βεβαιωθῆ ἡ εἰς Κεφαλληνίαν εἰσαγωγή τοῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Ἐν ἔτει 1909 ἀνεκαλύφθησαν οἱ παρὰ τὰ Κοκκολάτα ἐν θέσει Καγκέλισες Μυκηναϊκοὶ καὶ προμυκηναϊκοὶ τάφοι, ὧν εὐρήματά τινα ἐδημοσιεύθησαν ἤδη ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τοῦ 1912. Τότε ἀνεκαλύφθησαν πρὸς τούτοις προϊστορικοὶ τάφοι καὶ συνοικισμὸς καὶ Μυκηναϊκοὶ τάφοι ἐν Κραναίᾳ, ἐν τῇ κατωφερείᾳ τοῦ ὑψώματος τῆς ἀρχαίας πόλεως Κράνης (ἐν θέσει Ἀλαφῶνα-Ριζῆ). Κατὰ τὸ λῆξαν δ' ἔτος αἱ ἐργασίαι ἐξετάθησαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς νήσου καὶ κυρίως εἰς «Μηνιές», εἰς τὸ παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Δρεπάνου ἀπέναντι τοῦ Ἀργοστολίου «Καστρί», εἰς Δολίχιον καὶ εἰς Σάμην.

Εἰς «Μηνιές» (ἐν τῇ θέσει «Καβαλλιέρου») ἐφάνη διὰ τῆς γενομένης σκαφῆς ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ που προϊστορικὸς συνοικισμὸς, οὗ τινος ὅμως ἐξηλείφθη πᾶν ἔχνος, ὑπολειφθέντων μόνον τεμαχίων ἀγγείων, ἅτινα εὐρίσκονται διεσπαρμένα τῆδε κακεῖσε ἐντὸς τῶν χωμάτων καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς τοῦ ἐδάφους. Περαιτέρω, πρὸς τὴν θάλασσαν, εἰς θέσιν *Χρυσόστομον*, ἀνεκαλύφθησαν κτίσματα ἱστορικῶν χρόνων χρησιμεύοντα, ὡς φαίνεται, πρὸς συναγωγήν καὶ διοχέτευσιν ὑδάτων]. Εἰς «Καστρί» ἀνεκαλύφθη προϊστορικὸς συνοικισμὸς, ὅστις δύναται ἴσως νὰ χρονολογηθῆ ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς 3ης χιλιετηρίδος καὶ ἐξῆς. Τὰ οἰκήματα εἶνε τετραγωνικά κτί-

σματα ἐξ ἀκανονίστων καὶ ἀπελεκήτων λίθων ἄνευ πηλοῦ. Τὰ ἐδάφη αὐτῶν σύγκεινται ἐκ πηλοῦ πεπατημένου, ἐπεστρωμένου διὰ μικρῶν λίθων καὶ τεμαχίων χονδροειδῶν ἀγγείων· κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον εἶνε κατεσκευασμένη καὶ ἡ ἐστία. Μία οἰκία εἶνε διηρημένη εἰς δύο ἄνισα μέρη, παρέχει δηλ. τὸ πρωτόγονον σχῆμα τοῦ ἀλλαχοῦ τελειοποιηθέντος τὴν κατασκευὴν μικροῦ μεγάρου. Οἱ νεκροὶ ἐθάπτοντο τὸ μὲν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν, τὸ δὲ πλησίον αὐτῶν, ἔνθα κατεσκευάζοντο μεγάλοι σχετικῶς κυκλικοὶ τάφοι διὰ λίθων ἀκανονίστων καὶ ἀπελεκήτων ἄνευ πηλοῦ. Ἄλλος δὲ μεγαλύτερος προϊστορικός συνοικισμὸς ἀνεφάνη ἐκεῖ πλησίον ἐν θέσει *Πεζοῦλλες* καὶ *Ἀγρίλια*, εἰς τοὺς πρόποδας ὑψώματος καλουμένου «*Ράχη*». Παρὰ δὲ τὸν συνοικισμὸν τοῦτον, πλησίον τοῦ χωρίου Προκοπάτα, ἐξηρευνήθησαν δύο σπηλαιώδεις τάφοι ἀνακαλυφθέντες κατὰ τύχην πρότινων ἐτῶν, ἐφάνη δὲ ὅτι τὰ σπήλαια ταῦτα διαφέρουσι τῶν παρὰ τὰ Μαζαρακάτα καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Κεφαλληνίας σπηλαιωδῶν τάφων κατὰ τοῦτο, ὅτι οἱ νεκροὶ δὲν ἐθάπτοντο ἐν ἰδιαιτέροις ἐντὸς τῶν σπηλαίων ἀνορουσομένοις τάφοις, ἀλλ' ἀπετίθεντο ἀπλῶς ἐπὶ τοῦ δαπέδου τῶν σπηλαίων. Ἐν *Δολιχίῳ* ἐγένετο μικρὰ σκαφή παρὰ τὸ Φισκάρδον, ἐν θέσει «*Σπηλαιοβοῦνι*», ἔνθα ὑπάρχει μακρὰ σειρὰ σπηλαίων, ἅτινα προφανῶς θὰ ἐχρησίμευον ὡς κατοικίαι τῶν ἀρχαιοτάτων κατοίκων τοῦ *Δολιχίου*. Ἐμπροσθεν τῶν σπηλαίων ἀπεκαλύφθη *διώροφος οἰκία* ἱστορικῶν ἑλληνικῶν χρόνων· ὁ μὲν ἄνω ὄροφος εἶχε τοιχογραφίας, ὁ δὲ κάτω ὄροφος ἐχρησίμευεν ὡς ἀποθήκη. Ἐν τούτῳ σώζονται νῦν κατὰ χώραν τρεῖς μεγάλοι πίθοι κείμενοι κατὰ σειρὰν· ὁ λοιπὸς δὲ χῶρος ἦτο πλήρης ἀγγείων καὶ πίθων, ὧν τινες φέρουσι καὶ ἐπιγραφὰς δηλοῦσας τὸν κτήτορα αὐτῶν. *Τεμάχια* δ' ἀγγείων σωζόμενα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους δεικνύουσιν, ὅτι εἰς τὴν ἀπὸ τῆς ἀνα-

καλυφθείσης οικίας κατωφέρειαν ἐξετείνετο ἡ πόλις τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ἧτις κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους κατελάμβανε πᾶσαν τὴν μέχρι τῆς θαλάσσης ἔκτασιν. Ἐρείπια δὲ μεγάλου χριστιανικοῦ ναοῦ, ὅστις φαίνεται ὅτι εἶχε τὸ σχέδιον Βασιλικῆς, δεικνύουσιν ὅτι ἡ πόλις ἦτο σημαντικὴ καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους. Ἐν δὲ τῇ Σάμῃ ἐγένετο ἀνασκαφὴ ἐν θέσει Βίγγλα, δι' ἧς ἀνεκαλύφθησαν τὰ θεμέλια συμπλέγματος κτισμάτων τετραγώνων καὶ κυκλικῶν. Ἦσαν δὲ ταῦτα καλύβαι τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Σάμης κατεσκευασμένοι ἐκ κοινῶν λίθων καὶ χύματος ἐνιαχοῦ μετὰ πηλοῦ. Τὰ ἐδάφη εἶνε ἐπεστρωμένα διὰ πηλοῦ καὶ τεμαχίων χονδροειδῶν ἀγγείων. Σώζονται δὲ καὶ ἐστίαι κατεσκευασμένοι ὡσαύτως ἐκ πηλοῦ. Ἐν τῶν κτισμάτων περιεῖχε πλῆθος τεμαχίων ὁστῶν ζῶων, ἅτινα ἦσαν ἴσως ἀποροίμματα τροφῶν. Ἐν ἄλλῳ κτίσματι ὑπάρχει κατὰ χώραν μέγας πῖθος ἐμπεπηγμένος ἐν τῷ ἐδάφει καὶ ἐν ἄλλῳ σώζεται λίθος στρογγύλος χρησιμέυων ὡς χειρόμυλος. Τὰ κυκλικὰ δὲ κτίσματα, ἔνεκα τοῦ μικροῦ σχετικῶς κῦτῶν μεγέθους, φαίνεται ὅτι ἦσαν τάφοι κατεσκευασμένοι ἐντὸς τῶν οἰκημάτων. Τὰ εὐρήματα εἶνε πλῆθος τεμαχίων ἀγγείων μονοχρῶμων. Τινὰ ἔχουσι γραμμικὰ κοσμήματα ἐγχάρακτα, εὐθύγραμμα καὶ γωνιακῶς τεθλασμένα· ὀλίγα δὲ τινὰ φέρουσι μόλις διακρινόμενα γραπτὰ κοσμήματα, γραμμὰς δηλ. εὐθείας δεδηλωμένους ἐρυθρῷ χρώματι. Τὰ δ' ἐκ πῖθων τεμάχια φέρουσιν εὐθείας καὶ καμπύλας γραμμὰς κατεσκευασμένας διὰ τοῦ δακτύλου τῆς χειρὸς, ὅτε ὁ πηλὸς ἦτο εἰσέτι ὑγρὸς. Ἄλλα τεμάχια φέρουσιν ἐντυπώματα γενόμενα διὰ τοῦ ὄνουχου τῶν δακτύλων. Ὑστερώτερα δὲ τῶν εὐτελῶν καὶ πρωτογόνων τούτων κτισμάτων, προϊστορικὰ ἴσως καὶ ταῦτα, εἶνε ἄλλα οἰκήματα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὑψώματος τῆς Βίγγλας, ἅτινα ἀναμιμνήσκουσιν ἡμᾶς κτίσματα

οἷα τὰ ἐπὶ τῆς Ὀχης τῆς Καρυστίας λεγόμενα οἰκήματα τῶν Δρυόπων. Οἱ τοῖχοι αὐτῶν σώζονται εἰς ὕψος δύο καὶ τριῶν μέτρων καὶ ἔτι πλέον, εἶνε δὲ στερεῶς κατεσκευασμένοι ἐκ πολυγωνικῶν ἀκανονίστων καὶ οὐχὶ καλῶς προσαρμολομένων λίθων πελεκητῶν τὴν ἔξω ἐπιφάνειαν. Μικροὶ λίθοι πληροῦσι τὰ μεταξὺ τῶν μεγάλων λίθων κενά. Πηλοῦ δὲ ὡς συνδετικῆς μέσου ἐγένετο χρῆσις μόνον ἐν τισὶ τῶν οἰκημάτων· τῶν λοιπῶν οἱ τοῖχοι εἶνε ξηροτόχοι.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις τμήματά τινα τῶν τοίχων καταπεσόντα ἀνηγέρθησαν καὶ ἐπεσκευάσθησαν δι' ἀσβέστου· τοιαύτης δ' ἐπισκευῆς ἔτυχον τὰ κτίσματα ταῦτα καὶ κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους, ὅτε ἐχρησίμευον μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, καθ' ἃ λέγεται, ὡς κατοικίαι ἀνθρώπων. Μέρη ὅμως τῶν ἀρχικῶν τοίχων πολλὰ σώζονται σήμερον ἀναλλοίωτα καὶ ἄθικτα, ἐξ οὗ κατάδηλος γίνεται ἡ μεμακρυσμένη τῶν προκειμένων κτισμάτων ἀρχαιότης.

Ἐγένετο δὲ δοκιμαστικὴ τις σκαφή καὶ κάτω τῆς Βίγγλας, παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν, ἐνθα ἐξετείνετο τὸ νεκροταφεῖον τῆς πόλεως Σάμης. Ἀπεκαλύφθη ἐνταῦθα μέγα βᾶθρον ἐπιτυμβίου ἀγάλματος ἑλληνικῶν χρόνων καὶ εὐρέθησαν τεμάχια τοῦ ὑπερφυσικοῦ τὸ μέγεθος ἀνδρικοῦ ἀγάλματος, ἀνεκαλύφθησαν δ' εἰς μέγα βᾶθος παρὰ τὸ βᾶθρον δύο τάφοι, ἐν οἷς εὐρέθησαν ἄλλα τινὰ μικρὰ εὐρήματα καὶ χρυσοὺς δακτύλιος. [Ἐδαπανήθησαν ἐν πάσαις ταῖς ἀνασκαφαῖς ταύταις δρ. 1,974].

Ἐπισκοποῦντες τὰ ἀποτελέσματα τῶν μέχρι τοῦδε ἐργασιῶν τούτων, παρατηροῦμεν ὅτι ἀπὸ τῆς 3ης χιλιετηρίδος π. Χ., εἰ μὴ ἔτι πρότερον, ὑπῆρχεν ἐν πάσῃ ἴσως τῇ Κεφαλληνίᾳ πρωτόγονός τις ἐγχώριος πολιτισμὸς, αὐτὸς ὁ προϊστορικὸς πολιτισμὸς, ὃν ἐγνωρίσαμεν διὰ τῶν μνημονευθεισῶν ἀνασκαφῶν ἐν Κραναίᾳ, ἐν «Καστρὶ» καὶ

ἐν Βίγγλα τῆς Σάμης. «Μυκηναϊκός» πολιτισμός εἰσήχθη ἐν Κεφαλληνίᾳ ἀπὸ τῆς 14ης ἑκατονταετηρίδος, ἄγνωστον δὲ μέχρι τίνος ἐποχῆς διήρκεσεν ὁ πολιτισμός οὗτος, διότι οὐδαμοῦ τῆς Κεφαλληνίας εὐρέθησαν μέχρι τοῦδε ἀγγεῖα τοῦ γεωμετρικοῦ ρυθμοῦ. Τὰ εὐρισκόμενα ἀρχαιότατα ἀγγεῖα, μετὰ τὰ μυκηναϊκά, εἶνε ἀγγεῖα πρωτοκορινθιακά. Παρατηρητέον πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Μυκηναϊκός πολιτισμός, ὅστις κέντρον εἶχε τὴν περιοχὴν τῆς Λειβαθοῦς, δὲν ἀντικατέστησε πανταχοῦ τῆς νήσου τὸν ἐγχώριον προϊστορικὸν πολιτισμὸν, διότι ἐν Σάμῃ, τῇ σημαντικωτάτῃ τῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ παλαιῶν πόλεων, οὐδὲν ἔχνος Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ ἀνεφάνη. Εἰς τὰ πορίσματα δὲ τὰ ἐκ τῶν παρὰ τὰ Μαζαρακάτα καὶ παρὰ τὰ Κοκκολάτα ἀνασκαφῶν ἀποβλέποντες, ἔχομεν λόγους νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἐκ Κρήτης προέρχεται ὁ εἰς Κεφαλληνίαν εἰσαχθεὶς «Μυκηναϊκός» πολιτισμός. Εἶχεν ἀρχίσει μὲν ἡ πολιτικὴ παρακμὴ τῆς Κρήτης μετὰ τοὺς χρόνους τῆς καταστροφῆς τῶν ἀνακτόρων τῆς Κνωσοῦ καὶ τῆς Φαιστοῦ, ἤτοι μετὰ τὴν 15ῃν ἑκατονταετηρίδα, ἀλλὰ κράτιστοι ναυτικοὶ ὄντες οἱ Κρήτες καὶ κύριοι τῆς θαλάσσης δὲν ἔπαυσαν καὶ μετὰ τοὺς χρόνους τούτους διαδίδοντες ἀνά τὴν Ἑλλάδα τὴν τῆς 3ης ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς τέχνην.

Ἀπεφάσισε δὲ τὸ Συμβούλιον νὰ ἐκτελέσῃ μεγάλην ἀνασκαφὴν ἐν Ἀθήναις, ἐν τῷ χώρῳ τῷ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου, ἐνθα τίθεται τὸ Ὁδεῖον τοῦ Περικλέους. Ἠγοράσθησαν ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας πρὸς τοῦτο οἰκίαι τινές, αἵτινες πρόκειται νὰ κατεδαφισθῶσιν, ὅπως γείνη εὐθύς ἔναρξις τῶν ἀνασκαφῶν.

Ἐπίσης ἀνέλαβεν ἡ Ἑταιρεία νὰ κατεδαφίσῃ τὸν Μενδρεσὲν καὶ ἀνασκάψῃ τὸν χώρον ἐκεῖνον συνεχίζουσα οὐ-

τω τὰς πρὸς ἀποκάλυψιν τῆς Ρωμαϊκῆς ἀγορᾶς παλαιᾶς αὐτῆς ἐργασίας.

Λυπεῖται δὲ τὸ Συμβούλιον μὴ δυνάμενον νὰ ἐπαναλάβῃ καὶ τὴν ἄλλην ἐκείνην μεγάλην παρὰ τὸ Θησεῖον ἀνασκαφὴν, ἣν ἡ ἐταιρεία εἶχεν ἐπιχειρήσει πρὸς ἀποκάλυψιν τῆς παλαιᾶς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν. Ἄλλ' ἡ ἐργασία αὕτη ἔνεκα τῆς ἐξαγορᾶς τῶν ἀνασκαπτέων οἰκιῶν εἶνε λίαν δαπανηρά, οἱ δὲ σήμερον πόροι τῆς ἐταιρείας καθιστῶσι ἀδύνατον τὴν ἐπιχείρησιν τοιοῦτου ἔργου.

Γνωστὸν εἶνε ὑμῖν ὅτι ὁ νόμος τῆς 31 Μαρτίου 1910 πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐστέρησε τὴν Ἑταιρείαν τῶν ἐκ τοῦ λαχείου χρηματικῶν πόρων. Καὶ ὅμως τὸ λαχεῖον αὐτὸ εἶχεν ἰδρυθῆ χάριν τῆς Ἑταιρείας, ἥτις τυχοῦσα τοιαύτης συνδρομῆς ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἀνταπεκρίθη εἰς τὰς προσδοκίας τοῦ ἔθνους, διότι μόνη αὐτὴ, ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ 1837 ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1909, διεξήγαγεν ἐν ὀνόματι καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους τὸ ὅλον ἀρχαιολογικὸν ἔργον καὶ διεξήγαγεν αὐτὸ ἐπιτυχῶς κατὰ τὴν πάγκοινων ὁμολογίαν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Καθ' ἅπασαν τὴν μακρὰν ταύτην χρονικὴν περίοδον ἡ ἐταιρεία ὄχι μόνον ἐβοήθει καὶ συνέδραμε, ἀλλ' αὐτὴ ἀντεπροσώπευε τὸ ἐπίσημον κράτος καὶ τὸ ὅλον Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐν πάσῃ ἀρχαιολογικῇ ἐνεργείᾳ καὶ δράσει. Τὴν Ἑλλάδα ἐξηρεύνησε ἐπιστημονικῶς καὶ ἀνέσκαψε καὶ μετέτρεψεν εἰς ἀρχαιολογικὸν προσκύνημα. Δέκα καὶ τέσσαρα Μουσεῖα ὠκοδόμησεν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, κατήρτισεν αὐτὰ καὶ ἐνεκαλλώπισε καὶ ἐπλήρωσεν ἀρχαίων. Τὰ μνημεῖα τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἄλλα περιφανῆ κατὰ τὰς ἐπαρχίας μνημεῖα καταπεπτωκότα ἢ κινδυνεύοντα ἀνήγειρεν, ὑπεστήριξε καὶ συνετήρησε. Τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν ἐποδηγέτησε καὶ πάντοτε συνέδραμε. Τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης ἐγένετο ἡ μήτηρ καὶ τρο-

φός, διότι αὐτὴ καθωδήγησε καὶ συνέδραμε καὶ παρέσχε τὰ χρηματικὰ μέσα εἰς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς Ἕλληνας ἀρχαιολόγους πρὸς ἐκτέλεσιν ἀνασκαφῶν καὶ πρὸς ἔκδοσιν τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτῶν δημοσιευμάτων. Ἡ Ἐταιρεία ἐγένετο οὕτως ἀφορμὴ, ὅπως καλλιεργηθῆ παρ' ἡμῖν ἡ ἀρχαιολογία ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἐπιστήμην. Ἡ Ἐταιρεία τέλος ἀναγράψασα ἐν τῷ Καταστατικῷ αὐτῆς νόμῳ ὅτι «ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ δημοσίευσις τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀρχαιοτήτων εἶνε ἐλευθέρη εἰς πάντας», ἐγένετο ἀφορμὴ ὅπως ἡ Ἑλλάς τύχη τῆς συνεργασίας τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν ἐν τῇ ἀνασκαφικῇ καὶ ἐπιστημονικῇ ἐρευνῇ τῶν ἀρχαιοτήτων, καὶ οὕτω τὸ κέντρον τῶν ἀρχαιολογικῶν σπουδῶν ἐκ Ρώμης μετατεθῆ εἰς Ἀθήνας μεταβληθεῖσας εἰς διεθνῆς ἀρχαιολογικὸν Πανεπιστήμιον.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν πραγμάτων ἀποβλέπον τὸ Συμβούλιον ἐπαναλαμβάνει ἣν καὶ ἄλλοτε ἐξήνεγκεν εὐχὴν, ὅπως ἐπανορθωθῶσι τὰ οὐχὶ δικαίως γενόμενα καὶ τὰ οὐχὶ καλῶς ἔχοντα, ὅτι «δίκαιον εἶνε καὶ ἐθνικὸν «συμφέρον ἵνα πάντες δείξωσι τὴν προσήκουσαν εὐλάβειαν «πρὸς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐταιρείαν, τὴν τιμήσασαν τὸ «ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ ἐν χρόνοις χαλεποῖς διεγείρασαν τὸν «σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην τῶν πεπολιτισμένων λαῶν. Ἡ «πρὸς τὴν γεραρὰν ταύτην Ἐταιρείαν τιμὴ εἶνε τιμὴ ὀλο- «κλήρου τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς διεγείρουσα τὴν ἀγάπην «τῶν ἀρχαιολόγων καὶ λογίων τῶν ἀπανταχοῦ τοῦ ἐπι- «στημονικοῦ κόσμου».